

KOSOVA - PRİZREN ŞEHRİNDE GÜMÜŞÇÜLÜK ZANAATINDA BAZI TÜRKÇE KELİMELER ÜZERİNE

On Some Turkish Word Upon Silverware Craft in Kosovo-Prizren

Ergin JABLE*

Cevdet ŞANLI**

Dede Korkut, 2016/9: 1-24

Öz

Kosova, zanaatçılık konusunda Balkanların hatta Avrupa'nın önde gelen bölgelerindedir. Bu alanda bölgenin merkezi ise, Prizren'dir. Roma ve Türk medeniyetlerinin ciddi tesirinin görüldüğü bölgede, Avarlar, Peçenekler, Kuman - Kıpçak ve en son Osmanlılardan kalan 200'den çok zanaat kolu vardır. Bunlardan tüfekçilik, fişekçilik, saraç, demircilik, yorgancılık, kilimcilik, halıcılık, bıçakçılık, kuyumculuk, nalbant, gümüşçülük, bakırcılık, dericilik, terzilik ve tabakçılık en çok bilinenleridir. Bugün, Prizren hala Kosova'nın zanaatçılık merkezi olarak görülür. Ancak küreselleşen dünyanın rekabet gücüne dayanamayan birçok zanaat kolu maalesef kaybolursa da, kuyumculuk ve bilhassa gümüşçülük varlığını hala sürdürmeye çalışmaktadır. 50 yıl öncesine kadar 100'den fazla ailenin / kişinin yoğun çalıştığı bu alan, bugünlerde kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kalanların birçoğu da zanaatten çok işin ticareti ile uğraşır.

Bu çalışma ile amacımız, gümüşçülük zanaatında bulunan alet ve ürünlerde geçen Türkçe kelimeleri tespit etmek ve bunları ortaya çıkarmaktır. Bugün Prizren'de bu alanda kullanılan kelimelerin birçoğu Türkçe ve İtalyanca'dır. Türk ve Roma medeniyetlerinden kalan bu isimler, aslında bölgede her iki medeniyetinde ne kadar etkili olduğunu gösterir. Bu çalışmada, Prizren'de gümüşçülük zanaatı üzerinde yıllarca çalışan ustalarla, sahada ses cihazıyla yapılan metinler kullanılır. Prizren Türk Ağzının ses olayları / değişikliklerini içeren bu metinler, Türkiye Türkçesi ile mukayese edilerek Türkçede kullanılan kelimeler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Gümüşçülük, Prizren, Zanaat.

Abstract

The Balkans, is the place where the invention of the Turk and Roman civilization. Turks and Romans are spread over three continents. Kosovo was a unique place where about of craftsmanship of Balkans even Europe-wide. Prizren is a city where have the most of craftsman in Kosovo-wide. Remaining from Avars, Pecheneks, Kuman-Kipchaks and the last Ottoman Empire, there was lots of craft by made of tradition usage and custom works. There was over 200 craft such as; gunsmith, farrier, silversmith, coppersmith, leatherwork, tailoring, tanning... Even though

* YRD. Doç. Dr. Priştine Üniversitesi/Filoloji Fakültesi /Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi/ el-mek erginj@gmail.com

** YRD. Doç. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Türkçe Eğitimi Bölümü öğretim üyesi/el-mek cevdetsanli@gmail.com

Prizren is crafts center in Kosovo still today, unfortunately many of these crafts were disappeared in a globalized world. Until 50 years of intensive work more than 100 family/individual handicrafts that called filigree, the number of jewelry/silversmith increasingly reduced, today until 10 families are striving as filigree of handicraft. Although seems a large number of jewelry store in the Prizren city, most of them by trading jewelry is continuing. In Turkish and Roman civilization today still ongoing silversmith craft contained tools and equipment words that used Turkish and Italian language. Jewelry/silversmith craft of 21st century even in Turkey and Italy as well as continued in the Balkans, Turkish and Roman civilization influence of different communities learn this craft in a variant of word effects. This text compilation is done with audio devices in the field, by master of craft of working with over the year's silversmith in Prizren. Although seems phonetic event changes of Turkey Turkish and Prizren Turkish Dialect by identifying examples of text compilation that we have done, we tried to find the word concerning of the Turkish language.

Keywords: Turkish, Silversmith, Prizren, Craft.

Giriş

Kuyumcu, eski kaynaklarda “altıncı” (altına şekil veren usta)², “kümöşçe” (gümüşi isleyen usta)³ şeklinde adlandırılmıştır. Kuyumcu kelimesinin asıl anlamı, “zer” olmakla beraber, Türkmençe’de “altın, gümüş, para, zenginlik” anlamlarıyla Gadimi Türkmen Sözlüğü (GTS)’ne eklenmiştir⁴. Ayrıca, “altın, gızıl, tilla” anlamı Türkmen Dilinin Sözlüğü (TDS)’nde⁵ vardır. “Zer” kelimesinin ikinci kısmı olan “gar” eki meslek ile ilgili kelime yapan ektir.

Gümüşçülük, özellikle Ahal, Mari, Güney Türkmenistan ve Amuderya kıyılarında gelişiminin en yüksek zirvesine ulaşmıştır. Bu sanatın asıl merkezi Mari olmuştur. Marili gümüşçülerin yaptığı çapraz çangalar⁶, gupbalar (başlık), heykeller, saçlıklar, bilezikler, sümsüleler⁷, kebekler geniş bir coğrafyada tanınmıştır. Gümüş de insanlık tarihinde altından sonra en çok kullanılan metallere birisidir⁸.

Anadolu’da yaşamış tüm uygarlıklar, değerli ve yarı değerli taşlar ile metalleri, birlikte veya ayrı ayrı işleyerek, hem kutsal, hem de sanatsal amaçlara yönelik, takı ve eşya olarak sayısız eser üretmişlerdir. Oysa Anadolu, hem de birkaç kez, bu konuda çağının merkezi olabilmiş, olağanüstü teknikleri ilk kez uygulamış, bu sanatın yaşaması için öncülük etmiş bölgedir.

Eski ustalar, sanatkârlar, değerli taşları ve metalleri takı ve eşyada kullanırken, biçim, form, fonksiyon gibi özellikleri sosyal, teknik ve sanatsal davranışları ile denetlemişlerdir. Bu sanatkârların iyi bir doğa araştırmacısı, duyarlı ve sezileri ile tanıdıkları doğa ile bütünleşebilen, teknik, fonksiyonel tasarım ve yaratıcılık konularında, en az günümüzdeki meslektaşları kadar yetenekli olduklarını görebiliriz. Bir yandan kendilerinden önceki kültür mirasına sahip çıkarken, aynı zamanda yeni göçler ile Anadolu’yu ele geçiren değişik uygarlıkların getirdikleri teknik ve üslupları da özümlemişlerdir. Gerek bu sahip çıkma, gerekse özümleme olayı hiçbir zaman salt pasif bir etkilenme biçiminde olmamış, aksine her zaman Anadolu’nun özgün karakteri korunmuştur.

² Gadimi Türkmen Sözlüğü (GTS), Leningrad, Nauka 1969, s. 40.

³ Radlov V. Opit Slovarya Tyurskih Nareçiy, II.cilt, Sankt-Petersburg 1899.

⁴ Gadimi Türkmen Sözlüğü, age, s. 639

⁵ Türkmen Dilinin Sözlüğü (TDS), Türkmenistan SSR İlimler Akademisi Nesirleri, Aşgabat 1962, s. 322.

⁶ Çanga: Kadınların elbisesinin yakasından asılan süs eşyası

⁷ Sümsüle: Kadın ve kızların başlarındaki takkeye ve eşarba taktıkları süs eşyası

⁸ Ahmet Dinç/Ramazan Çakır: Türkmenlerde Kuyumculuk Sanatının ve Takıların Tarihi Gelişimi ve Türkmen kadını/Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Cilt X, Sayı 1, Sayfa 26, İzmir 2010

Tüm el sanatlarında olduğu gibi, metal işleme tekniklerinde de, beyindeki: duygusal birikim, göz, el parmakları, alet ve işlenen malzeme beşlisinin uyum içinde (armonik) çalışması sağlanmış ise, gerek yaratıcı eser üretimini, gerekse teknolojik gelişmeyi gerçekleştirebilmek zor olmaz. Söz konusu teknolojik yenilik, eninde sonunda parmaklar ve gözün uyumlu çalışabilmesine ergonomik türde yardımcı olacak birkaç basit aletten fazlasına gerek duyulmayan bir olaydır. El sanatının anlamı da buradan kaynaklanır. Bir kez alet ve insanın, ruhsal ve ergonomik uyumu sağlanmış ise o teknik yüzyıllar boyu süre gelir, kullanılır ve kolay kolay değiştirilemez.

"Kuyumculuk" değerli metalleri ve alaşımlarını işleyerek şahsi süs eşyaları, ev eşyası, dini takı v.b. eserleri meydana getirmek değildir. Kuyumculuk, değerli, değersiz, metal ve metal olmayan ham maddeleri işlemek suretiyle sanat eseri yapmaya yönelik faaliyetlerin tümüne denir. Mesleki beceri, alelade bir malzemeyi bir mücevhere dönüştürür. Metal olmayan ham maddeler mineral kökenliler mevcuttur. Güzel alımlı her takı ve ev eşyası kullanıldığı zaman seyredende haz duygusu ve ilgi uyandırır. Bu etkiyi fark eden insanoğlu, taş devrinden bu yana yani metallerin keşfinden önce kuyumculuğa başlamıştır. Kuyumculuk, insanoğlunun kendini, çevresini güzelleştirme ihtiyacını ve arzusunu karşılamaktadır.

Kuyumculukta kıymetli metaller has hallerinde kullanılmazlar. Bunun nedeni, ürünün maliyetini düşürmek değil, has metallerin işlenmeye müsait olmamasıdır. Kıymetli madenler, alaşımın bir parçası, bir oranıdır. Sonuç olarak, iki aralığında ayrı ifade edilmesi gerekmektedir. Kıymetli metalin ağırlığı ve alaşımın toplam ağırlığı, birincisine has (saf) adı verilirken, ikincisine toplam denir. Eğer bu iki ağırlığı birbirine bölersek ayar (milyemi) elde etmiş oluruz. Diğer bir ifade ile ayar (milyem), has ağırlığın, toplam ağırlığına oranıdır. Pratik nedenlerden dolayı milyem binler ile ifade edilmiştir. Buna göre has altın 1000/1000 ayar (milyem)dir. 24 ayar, karşılığıdır. 750/1000 ayar (milyem) 18 ayar, 585/1000 ayar (milyem), 14 ayar karşılığıdır.

Kullanılan ilk ölçek, 24'lük ölçek idi. Ayar ve kırat olarak adlandırılırlar. Kırat 1/24'e tekabül ederken, has altın 24/24 ayara karşılık gelirdi.

Kuyumculukta 24'lük ölçek kullanılırken, gümüşçülükte 12'lik ölçek kullanılırdı. Has gümüş 12 para idi ve bir para iki kırata eşitti.

Gümüşçülükte de has gümüş ayar (milyem) ile ifade edilmiştir. Buna göre nitelikli üretilmede kullanılan 925/1000 ayarlık (milyemlik) bir alaşım ise her 1000 gramında 925 gram has gümüş bulunur. Kullanılan diğer alaşımlar ise 900/1000 ayar (milyem) ve 800/1000'dir.

Kuyumculuğun neolitik çağda doğduğu düşünülmektedir. Arkeologların Ur'da, Truva'da, Mykenai'de buldukları mücevher ve heykelcikler neolitik çağa aittir. Altın o çağlardan günümüze kadar önemini kaybetmeden gelmiş bir kıymetli madendir.

Değerli madenler ve taşlar, insanlık tarihi boyunca bazen güzellik, bazen zenginliğin ve asaletin simgesi olarak işlendi, kullanıldı. Takının tarihi, günümüzden 30. 000 yıl önceye, Üst Paleolitik Çağ'a kadar uzanıyor. Ancak uzmanlar, gerçek anlamıyla kuyumculuğun, Mezopotamya'da, Mısır'da ve Anadolu'da, M. Ö. 4. bin yılın sonlarına doğru başladığını belirtiyorlar. Antik takıların karmaşık kompozisyonları, ayrıntılı ve özenli işçilikleri incelendiğinde, akla hemen bunların hangi aletlerle, hangi üstün teknik bilgiyle yapıldığı sorusu gelir. İnsanın hayal gücünün bir uzantısı olan bu teknik gelişimler, aynı zamanda insanın çevresindeki malzeme ile savaşımının da bir göstergesi. Kültürün en eski çağlarından itibaren teknik ve insan iç içedir. Plastik deformasyonu çok yüksek olan altının bu özelliği, İlk Tunç Çağ'ında biliniyordu. Eski çağların ustaları, saf altını döverek zar gibi inceltebiliyorlardı. Varak

ve varak kaplama denilen bu teknik Mısırlılar, Çinliler, Yunanlılar tarafından kullanılmıştı. İslam sanatında altın ve gümüş varaklar, ahşap ve metal eşyanın yanı sıra minyatürlerin renklendirilmesinde, baskı motiflerinde ve elyazmalarında geniş ölçüde kullanılmıştı. Kuyumculuk tarihinin başlangıcı gibi kabul edilebilecek varakçılık sanatı, 19. yüzyıl sonlarında savaş döneminin ekonomik sıkıntıları ve değişen sosyo-kültürel koşullarda hızla geriledi ve unutuldu. Kuyumculuğun tarihi, doğal olarak sayısız tekniklerle dolu. Günümüz kuyumculuğunda seri ve standart üretim için kullanılan santrifüj (merkezkaç) veya vakum gibi döküm tekniklerinin temeli olan kaybolan mum tekniği, delikli süslemeler yapmak için kullanılan ajur, kazıma tekniği, taneleme anlamına gelen granülasyon ya da Türk kuyumculuğundaki karşılığıyla güherse, tombaklama ve mine tekniği bunların belli başlıları.

Osmanlı döneminden kalma veciz bir söz vardır. Rahmetli Ziya OYGAN ustamızdan:

Ey gümüş, öyle hayranım ki
İstihalendir senin,
Ki'se'de siyret numa
Aynada suret numa
Açıklaması:
Ey gümüş, Öyle hayranım ki
Cebimize para olur girersin, iç yüzümüzü gösterirsin,
Aynada sır olur, dış yüzümüzü gösterirsin.

Gümüşçülük zanaatının birçok yapım teknikleri vardır. Dövme, döküm, tornada çekme, pres, elektro form, madeni parçaları birleştirme teknikleri. Bir de süsleme tekniklerine ait olan çalma ve kazıma, kabartma, delik işi (kesme ve ajur), telkari ve güverse, kama, savatlama, mihlama, mine, kaplama ve yaldız, rötuşlama teknikleri.

Kısaca gümüş tel işleme zanaatı anlamına gelen “filigran/telkari”, ince tel haline dökülen gümüşün bükülmesiyle oluşturulan küçük motiflerin bir araya getirilmesi olarak tanınır. Tümyle el işçiliğine dayalı bir sanattır. Telkari sanatı ile yaygın olarak kolyeler, yüzükler, bileklikler, tütün kutusu, sigara ağızlıkları, aynalar, tepeşiler, kemerler, küpeler, anahtarlıklar, broşlar, gemiler, bilezikler, sigaralıklar, isimlikler, düğmeler ve vazolar yapılabiliyor⁹. Altın ve gümüşün yüzyıllardır dantel işlendiği Filigran/Telkari sanatı, her el sanatı gibi ayakta kalmaya çalışıyor. Kuyumculuk/gümüşçülük sektöründeki endüstrileşmeyle yaşam alanı daralan sanatın ustaları, telkari işlemeciliğini bugüne kadar taşımayı başardı¹⁰. Türkiye’de Mardin - Midyat, Ankara Beypazarı ve Trabzon Telkari, İtalya’da Vicenza ile Milano, Hırvatistan’da Dalmaçya bölgesi olmak üzere Balkanlarda ise Arnavutluk / Tiran, Makedonya / Üsküp, Kosova / Prizren’de kuyumculuk / gümüşçülük zanaatının yaşatıldığı merkezlerdir.

Kosova / Prizren’de birkaç gümüş ustası ile yapmış olduğumuz kayıtlar, bize gümüşçülük filigran/telkari zanaatında Türk diline ait birçok terimlerin bulunduğunu gösterdi. Bununla birlikte bu zanaat Osmanlı döneminden sonra sadece Türklerin ve Müslüman Arnavutların çalıştığı bir zanaat değil, sayıları pek az da olsa Katolik Arnavutların da çok önem verdiği ve uğraştığı hatta ticaretini en çok yapan toplum olduğu anlaşılmaktadır.

Yapım Teknikleri

Külçe veya toz halindeki gümüş veya hurda gümüşler potada eritilerek ince çubuklar halinde kalıplara dökülür. Daha sonra bu çubuklar 1 cm kalınlıkta silindirlerden sırasıyla 1 milimetre (100 mikrometre) ve haddelerden geçirilerek istenilen inceliğe, mikrometre inceliğine göre tel çekme makinesinden sırasıyla 100 mikrometreden 95/90/85/80... en inceliği olan 25 mikrometreye kadar getirilir.

⁹ <http://www.unutulmussanatlar.com>

¹⁰ <http://www.mailce.com/gumus-nedir>

Şekillerin üretileceğine göre tellerin incelikleri ayarlanır, gerektiğinde iki tel bükülerek tekrar silindirlerden geçirilir ve istenilen şekil elde edilir. Yapılacak ürünün ana iskeletini oluşturacak parçalar esas alınarak ürünün hangi kısımlarında kaç mikron incelikte tel kullanılacağı, iç ve dış kısımlarının ne şekilde hangi desenlerle doldurulacağı belirlenir ve taslak olarak ana hatlarıyla modelin kaybolmaması için kağıt üzerine çizilir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tavlama

Haddelerden çekilen ve bükülen gümüş sertleşir. İşlemede büyük kolaylık sağlayan yumuşaklığını kaybeder. Bu tellerin tekrar yumuşaması için asbest bir tabaka üzerinde ısıtılarak tavlama işlemi gerekir. Tellerin çekilmeleri ve ürüne işlemeleri sırasında tavlama işlemi sık sık yapılmaktadır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kesim

Ürün yapılacağı zaman gerekli bütün teller uzunluklarına göre kesilerek hazırlanmaktadır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Şekil Verme

Ürünü oluşturan ana iskeletin kesilmiş ve genişletilmiş parçaları şekillendirilir. Belirli yerlerinden kaynakla birleştirilir. Sonra ince teller yerleştirilerek iskelet yapılmaktadır. İskeletin içerisindeki boşluklar işin tekniğine göre daha ince tellerle doldurulur ve sıkıştırılır, gerekli yerleri kaynakla birleştirilir. İçleri doldurularak hazırlanmış parçaların her biri bükülerek, çukurlaştırılarak son şekil verilir ve parçalar ara bağlantılarla bir araya getirilir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kaynak

Filigran / Telkari ile yapılan her ürünün tamamı telden yapılır. Bunun için bir ürün yüzlerce parçadan bükülerek ve birleştirilerek oluşturulur. Bu nedenden kaynak önemli bir yer tutar. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Ağartma

Parçaların birleştirilmesiyle ürün son şeklini aldığı zaman ısıtma, kaynak ve diğer işlemler nedeniyle kirlenmiş, kararmış ve oksitlenmiş durumdadır. Ürünün doğal rengini alabilmesi için ağartma işlemi uygulanır. Bu durumda tüm ürünler bakır kap içine konur. Üzerine nitrik asitli veya azot asitli su ilave edilmektedir. Ürün doğal rengini alıncaya kadar birkaç dakika bekletilir, bol su ile durulanır, durulandıktan sonra ince çelik telli bir fırça ile iyice fırçalanır. Yüzeydeki kaynak artıkları ile fazlalıklar temizlenir. Ürün kurutulur ve yüzeyi düz bir çelik parçası ile parlatılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

1. Kosova-Prizren'de Filigran / Telkari Zanaatında Kullanılan Kelimeler

Akik (TT), Akik (PTA), Akik (Arn)

Akik çok sert ve güzel bir taş olup en çok kullanılanı kahverengi olanıdır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Akkor (TT), İsıtma (PTA) kelimedede ses olayı ile incelmeye meydana gelmiştir. İsıtma (TT)

Gümüş rengi değişinceye kadar ısıtılır. Dikkatli olmadan daha fazla ısıtılırsa gümüş eriyebilir. Tavlama terimi de kullanılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Alaşım (TT), Karışım (PTA)

Altın ya da gümüşe bakır katılırsa ayarı düşürülmüş olur. Özellik ve renk bakımından iki madenin birleşmesiyle elde edilen farklı bir madendir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Anatar (PTA), kelimedede ses olayı ile erime meydana gelmiştir, Anahtar (TT), Çilts (Arn)

Diğer adı Klips olan anahtar kolye veya gerdanlık gibi takılara takılan çeşitli biçimlerdeki birleştiricidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Astar (TT – PTA)

Gümüşü levha durumuna getirilmiş hali. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Azbest (PTA), kelimedede ses olayı ile ötümlüleşme meydana gelmiştir. Asbest (TT)

Üzerinde gümüş veya diğer küçük parçaları ısıtmak veya lehimleme için kullanılan malzeme. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Bakır San (PTA), kelimedede ses olayı ile büzülme meydana gelmiştir. Bakır Sahan (TT)

Kırmızı ve siyah renkte olup içinde talaşla gümüş ürünlerinin kurutulması için yarayan tabak. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Bıçkı (PTA), kelimedede ses olayı ile incelme meydana gelmiştir. Bıçkı Testere (TT)

Mikrometre incelikteki ince kesimler için yarayan alet. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Bilizik (PTA), kelimedede ses olayı ile daralma meydana gelmiştir. Bilezik (TT), Bülüzük (Arn)

Kadınların bileklerine süslemek için yapılan birkaç ince parçadan birleştirilmiş halkalar. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Bileklik (TT), Rayfne (PTA), Rayfe (Arn)

Kadınların bileklerine süslemek için yapılan 2/3/4 parçadan oluşan özel işlemler. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Bogaz Çekici (PTA), kelimedede ses olayı ile patlayıcılığa meydana gelmiştir. Boğaz Çekici (TT)

Dışa dönük, yuvarlak ağızlı olup, iç bükey alanlarda kullanılarak, dış bükey alanlarda tümseklikler elde etmek için kullanılmaktadır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Boraks (Fr)

Gümüşün veya altının daha kolay erimesi için kuyumcuların kullandıkları bir çeşit toz. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Broş (Fr)

Kadınların için yapılan çok çeşitli özel ziynet iğnesi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Bükük Tel (PTA), Bükük Tel (TT)

İki ince teli birbirine bükerek meydana getirilen gümüş telin adıdır. En incesi 25 mikrometreden oluşan bükük tel 30/35/40/45/50 mikrometre olmak üzere inceliğe göre değişmektedir. Soldan sağa bükülür. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Cendere (TT), Mengene (Rum), Mengele (PTA), kelimede ses olayı ile dil-diş olayı meydana gelmiştir. Mengele (Arn)

İki yanı demir plakalı mengene. Külçe gümüşü törpülemek için yarayan alet. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Cerdanlık (PTA), kelime ses olayı ile dişlileşme meydana gelmiştir. Gerdanlık (TT)

Boyuna bağlanan ziynet, çeşitleri çoktur. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Cügüm (PTA), kelimede ses olayı ile dişlileşme ve patlayıcılaşma meydana gelmiştir. Güğüm (TT), Cügüm (Arn)

Su ısıtmak veya asitle birlikte suyu ısıtmak için kullanılan kap. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Cüversi – Kokra (PTA), kelimede ses olayı ile dişlileşme meydana gelmiştir. Güverssi (TT), Kokra (Arn)

Asbest üzerinde 30/40/50/60/70 mikrometrelik tellerden yapılan halkaları ısıtmayla elde edilen yuvarlak topçuklar haline getirilen gümüşlerin adıdır. Halkaların inceliği modellere göre değişmektedir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çakmaklık (PTA), Çakmak Kılıfı (TT)

Çakmaklara kılıf olarak yapılan gümüş işlemleri. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çelik Teli (PTA), Çelik Teli (TT), Teli Çelik (Arn)

Asbestin üzerinde duran, gümüşü ısıtırken, tavlama yaparken veya lehimleme yapılırken kullanılır. Gümüş çelik tel ile yapışmaz. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çevre (PTA), Çevre (TT), Çevre (Arn)

İnceliği 25/30/35/40/45 mikrometrelik telden yuvarlak şekline getirildikten sonra silindirlerden geçirildikten sonra meydana gelen şeklin adıdır. Taşların çevrelerinde görülür. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çift Göz (TT), Latsra (PTA), Latsra (Arn), Latsra (İsp), Latsra (İtal)

İnceliği 25 mikrometreden oluşan iki telin bükülmesinden sonra silindirlerden geçirilerek meydana getirilip, 2 veya 3 santimetrelik kesim ile çift/pinset ile uçlarından tutularak her iki yandan iki yuvarlağın yan yana getirilmesinden meydana gelen biçimdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çift – Cımbız (TT), Çifte (PTA), Çifte (Arn), Printseta (PTA- Endo)

Gümüş nesnelere veya taşları tutmaya yarayan aletin ismi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çilit (PTA), kelimedede ses olayı ile dişlileşme meydana gelmiştir. Kilit (TT)

Broşların arka kısmında iğnenin kökünü yerleştirmeye yarayan gümüş işlemeye denir. İnceliği 3 mikrometre ile genişliği 3 mikrometredir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çirak (PTA, kelimedede ses olayı ile incelmeye meydana gelmiştir. Çirak (TT), Çirak (Arn)

Zanaatı öğrenmek için 3 yıl ustanın yanında çalışması gereken kişi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çor (PTA), kelimedede ses olayı ile dişlileşme ve kalınlaşma meydana gelmiştir. Kör (TT) Çore (Arn)

İnceliği 25 mikrometreden oluşan iki telin bükülmesinden sonra silindirlerden geçirilerek meydana getirilip, uzunluğuna göre 5/6/7 veya 10 santimetrelik kesim ile çift/pinset ile tek ucundan tutularak yuvarlağın getirilmesinden meydana gelen biçimdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Çürşti (PTA), kelimedede ses olayı ile daralma meydana gelmiştir. Çörşümek (TT)

Kaynak yapılırken gerekenden fazla ısıtılması sonucu gümüşün büzülmesi. Yeniden düzeltilmesi imkansızdır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Dendan Makinesi (TT), Maçına Drela (Arn), Tsik Tsak Maçınası (PTA)

Yapılan gümüşlerin kıyılarına gelen girintili ve çıkıntılı askıları yapan makine. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Diyamant Taş (PTA), Hadde (TT)

100 mikrometreden sırasıyla 95/90/85/80...25 mikrometreye kadar teli inceltme için yarayan haddenin geçiş kısmının ismi olarak kullanılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Eğiş (TT), Eğiş (PTA) kelimedede ses olayı ile kalınlaşma meydana gelmiştir.

Gümüş eritilirken üzerinde görülen pislik, yabancı madde. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Elni Aldi (PTA) kelimelerde kalınlaşma ve inceltme meydana gelmiştir. Elini Aldı (TT)

Ustanın yanında iyice yetişen bir kalfaya “elini aldi” derler. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Eşteş (PTA), Eşteş (Arn)

Lehirlenmiş yatay halindeki ürünlerin ortasına yuvarlak çekiç ile vurularak girintili hale getirmek için yarayan demir alet. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Fırça Çelikten ve Deriden (TT), Fırça (PTA), Fırç (Arn)

Ürün yüzeyindeki artıkları temizlemek için çelik telli fırça kullanılır. Ürün tamamlandığında tozları temizlemek için deri fırça kullanılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Fira (PTA) kelimedede ses olayı ile kalınlaşma meydana gelmiştir. Fire (TT), Fira (Arn)

Ürün tamamlanırken ortaya çıkan kırıntı veya maden yitimi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Furda (PTA) kelime de ses olayı ile dudaklılaşma meydana gelmiştir. Hurda (TT), Furda (Arn)

Onarımı mümkün olmayan, eritilerek tekrar işlenecek gümüş durumuna dönüştürülmektedirler. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Hadde (TT) Tel Çekme Taşı (PTA) kelime de ses olayı ile incelme meydana gelmiştir.

İnce gümüş telleri elde etmek için üstünde genişten dara sıralanmış delikli demirdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

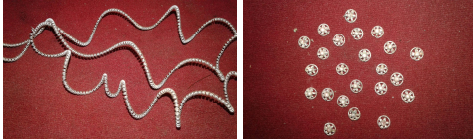
Hamlaç - Meşale (TT), Brener Üfümeli (PTA)

Üfleme borusu, kaynak veya lehimleme yapılırken gümüşün üzerine alev göndermek için bir yandan üfleyerek kullanılan içi delik olan ince boru. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Harç (TT), Harç (PTA), Harç (Arn)

İnce teli yuvarlak hale getirdikten sonra ikişer ikişer ayırarak 6 veya 8 tane küçük yuvarlaktan keserek tekrar yuvarlak hale getirilir.

İğne (PTA) kelime de ses olayı ile türeme ve patlayıcılaşma meydana gelmiştir. İğne (TT)

Broşların arkasında kilide takılan, broş uzunluğundan kısa, ucu sivri, 60 mikrometre inceliğinde gümüş telden yapılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kağıt Örneği (TT), Çagıt Ürneği (PTA) kelimelerde ses olayı ile dişlileşme, patlayıcılaşma, daralma meydana gelmiştir.

Gümüşten model yapıldıktan sonra kalıcı olması için kağıdın üzerine çizilir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kalıp (TT), Kalıp (PTA), Kalıp (Arn)

Kütük demirde hazırlanan biçim. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kaynak – Lehimlemek (TT), Lemlemek (PTA) kelime de ses olayı ile büzülme meydana gelmiştir. Lem (Arn)

Diğer adı lehim, gümüş birleştirmede kullanılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kehribar (TT), Çelibar (PTA) kelime de ses olayı ile dişlileşme, dil-diş ve erime meydana gelmiştir. Çelibar (Arn)

Ağaç reçinelerinin yüzyıllarca toprak ve basınç altında kalması ile oluşur. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kemer - Kolan (TT), Kolan (PTA), Kolan (Arn)

8/9/10 parçadan işlenen, özel günlerde kadınların bellerinde taşıdıkları ziyet.

Kıl Testeresi (TT), Kıl Bıçkısı (PTA) kelime de ses olayı ile incelmeye meydana gelmiştir.

İnce dişli kesici alet. 0.5 milimetreden 2 milimetreye kadar kesen, delen çeşitleri vardır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kılavuz (TT), Kalabuz (PTA) kelimeye genişleme ve dudaklaşma meydana gelmiştir. Kalabuz (Arn)

Dar ve uzun bir yerde tel, kablo gibi bükülebilen gümüş tel geçirilirken bunların ucuna bağlandığı sert nesne. Tuna Bulgarcasında alet adı. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kırpa (Sırp), Kırpa (PTA), Kırpa (Arn), Bez – Paçavra (TT)

Gümüşleri silmek için yarayan kumaş parçası. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kısaç (PTA) kelimeye ses olayı ile erime meydana gelmiştir. Kısaç (TT)

Bir şeyi tutup sıkmaya yarayan kerpeten, pense. Birkaç çeşidi vardır. Köşeli kısaç düzleştirmek için, yuvarlak kısaç yuvarlaklaştırmak için, nakış kısaçları tellere çeşitli (lale, kalp gibi) nakışlar vermek için kullanılmaktadırlar. (AJ, AY, İJ, MŞ)

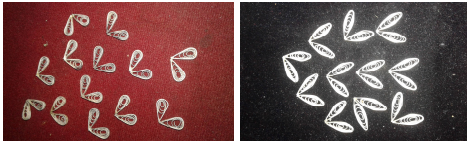
Kolye (TT), Vyorsa (Arn), Vyorsa (PTA)

Zincire geçirilmiş gümüş ürünlerinden boyuna takılan ziyet. Çok çeşitleri vardır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Komte Pula (Arn), Komte Pula (PTA)

İnce telden yapılarak tavuk ayağına benzeyen biçimdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Konus (PTA), Konus (Arn), Koni (TT)

Yüzükleri düz şekildedir yuvarlak şekle getirmek için yarayan alet. Koni. Birkaç çeşidi vardır. Çevre konisi, yüzük konisi gibi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Köstek (TT), Çüstek (PTA) kelime de ses olayı ile dişlileşme ve daralma meydana gelmiştir.

Saat ve ona benzer zincirlerin ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Közeği (TT), Çüzegi – Grafit (PTA) kelime de dişlileşme, daralma ve patlayıcılışma meydana gelmiştir. Grafit (Fr)

Gümüş eritme ocağında ateşi karıştırmak için yarayan uzun demir çubuğun ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Kumpas (Fr), Kompas (PTA), Kompas (Arn)

Kalıpların ölçülerini almak için pergele benzeyen bir alet. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Küpe (TT), Çüpe (PTA) kelime de ses olayı ile dişlileşme meydana gelmiştir.

Kulak memesi ince bir tel ile delindikten sonra kadınların ve bazı erkeklerin taktıkları ziynet. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Lehim (TT), Lem (PTA) kelime de ses olayı ile büzülme meydana gelmiştir. Lem (Arn)

Kaynak yaparak gümüşleri birbirlerine birleştirmek için ortaya çıkan karışımdır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Makas (TT), Makaz (PTA) kelime de ses olayı ile ötümlüleşme meydana gelmiştir.

Kesmek için yarayan alet. Çok çeşidi vardır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Matkap (TT), Piştol (PTA), Piştol (Sırp)

Delik açma aletidir. Yuvarlak çaplı ve düzgündür. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Mazgala (TT), Maskal (PTA) kelimedede ses olayı ile ötümsüzleşme, erime ve yutulma meydana gelmiştir. Maskal (Arn)

Çalışmaların en son kısmında gümüşlerin yüzeylerine sürerek parlatmaya yarayan aletin ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Mesing (Sırp)

Pirinç

Mikron (Fr)

Gümüş tellerin inceliğini ölçmeye yarayan aletin ismidir. Çok kullanılır. 100 mikrometre - 1 milimetredir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Muntaç (TT), Ram (PTA), İskelet (Fr), Ram (Sırp)

Kalın iskelet görevini yapan tel. Broş ve kolyelerin kenar kısmı 70 mikrometrelilik gümüş tel ile yapılır. Bu tel önce modele göre kesilir, iskelet haline getirmek için toplanır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Nakiş (PTA) kelimedede ses olayı ile ötümlüleşme meydana gelmiştir. Nakiş (TT)

Kısaçaklarla teller üzerinde kalp, lale ve bunlara benzer şekillerin ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Nukra (TT)

Eritildikten sonra külçe durumuna getirilmiş gümüş. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Ocak (TT), Ocak (PTA), Ocak (Arn)

Gümüşün bir pota içine koyulup eritildiği yer. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Oksitleme (TT)

Yapılan gümüş ürününe eski süsü vermek için yapılan işlemdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Pafta (PTA), Pafta (Fars), Levha (TT), Pafta (Arn)

Külçe gümüşün levha haline getirilmiş hali. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Pantograf (Fr)

Biçimi büyüterek veya küçülterek kopya etmek için kullanılan kollu, eklemli bir cetvel türü. Boyuna takılan kolyelerin üzerine isim yazdırmak gibi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Parlatma Makinesi (TT), Parlatırma Maçınası (PTA) kelimelerde dişlileşme, türeme, kalınlaşma meydana gelmiştir.

Gümüş parlatmak için yarayan makine.

Pasta (TT), Pasta (PTA)

Parlatma makinesine takılan yuvarlak şekilde fırçalara sürülüp, parlatmaya yarayan maddenin ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Pertavsız (TT), Büyüteç (TT - PTA)

Ürünlerin üzerinde çirkin iz bırakmasın diye, ürünün içindeki küçük şeyleri büyük gösteren ve damgaları okumak için kullanılan büyüteçtir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Pota (TT), Lonats (PTA), Lonats (Sırp)

Yüksek dereceli sıcaklıklara dayanıklı maddelerden yapılan, gümüşün, altının ve diğer madenlerin eritildiği kap. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Sırma Cümüş (PTA) kelimedede ses olayı ile dişlileşme meydana gelmiştir. Sırma Gümüş (TT), Sırm (Arn)

Haddeden geçirildikten sonra en ince durumuna getirilen gümüş teller. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Sini (Fars), Sini (TT), Sini (PTA)

Yuvarlak bakırdan büyük tepsi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Strug (PTA - Sırp), Torna (İtal), Torna (TT)

Ürünün kenarlarında bazı çıkıntıları düzeltmek için yarayan aletin ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Su Gümüşü (TT), Su Cümüşü (PTA) kelimedede ses olayı ile dişlileşme ve daralma meydana gelmiştir.

Eritilen gümüş, içi su dolu bir kaba boşaltılınca küçük kürecikler ortaya çıkar. Küçük küreciklerden oluşan gümüşün ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Şalimo – Meşale (TT), Brener (PTA – Sırp)

Değişik ağızları bulunan sıvılaştırılmış gaz ile çalışan bir ısıtma aletinin ismidir. Tavlamadan kaynağa kadar her tür ısıtma işlerinde kullanılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Şkala Merdüven (PTA – Arn), Skala (TT), Skala (İtal)

Modele göre küçük, büyük şekilleri vererek broşun iskeletini elde etmek için yarayan aletin ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Takı (TT), Takı (PTA)

Yüzük, küpe, broş, gerdanlık, kolye, bilezikten oluşan toplu halde takım. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Talaş (TT), Talaş (PTA), Talaş (Arn)

Ağacın testere ile kesilmesi sırasında ağaçtan dökülen kırıntılar. Gümüşü lekesiz olarak kurutulması için kullanılır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

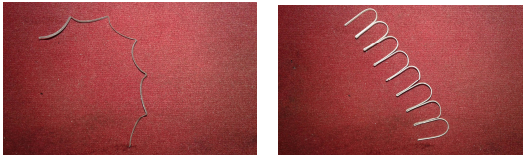

Tamir (TT), Tamir (PTA)

Kırılan, dökülen, hasara uğramış ürünleri eski durumuna getirme işlemine denir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tarak (TT), Tarak (PTA)

Broş hazırlamak için iskeletin birinci bölümdeki işlemi. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tekne (TT), Tekne (PTA)

Gümüşün ağarcıya kadar bekletilme yeri. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tel Fırça (TT), Tel Fırça (PTA)

Gümüşü temizleme işlerinde ve daha birçok yerde kullanılmaya yarayan alet. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tel Çekma Maçınası (PTA) kelimelerde ses olayı ile dişlileşme, kalınlaşma ve incelme meydana gelmiştir. Tel Çekme Makinesi (TT)

100 mikrometreden 25 mikrometreye kadar gümüş tel inceltmek için yarayan makinedir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Telkari (TT), Filigran (PTA), Filigran (Arn), Filigran (Sırp), Filigran (İtal)

Tel ile yapılan bir zanaatın ismidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tenekar (TT), Teneçer (PTA) kelimedede ses olayı ile dişlileşme ve inceltme meydana gelmiştir.

Gümüş kaynağında kullanılan, sürüldüğü yerde gümüşün yürümesini sağlayan toz ya da sulandırılmış oraks. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tepe Zig Zag (TT), Tsik Tsak (PTA), Drela (Arn)

Örgü gibi zig zag biçimleri verilmiş tellerin kısmına denir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tepelik (TT), Tasfes (PTA), Tasfes (Arn)

Kadınların fesleri üzerine dikilip, gümüşten yapılan süs. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tersine Bükük (PTA) kelimedede ses olayı ile kalınlaşma meydana gelmiştir.

Bükülmüş iki ince telin tekrar ancak tersten bükülmesi. Sağdan sola bükülür. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Tesfiye

İstenmeyen çıkıntıları temizlemek için ince dişli su zımparası. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Törpü (TT), Türpi (PTA) kelimedede ses olayı ile daralma meydana gelmiştir.

Gümüşlerin pürüzlerini düzeltmek için kullanılan çelik araç. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Üfleme Borusu (TT)

Gümüş kaynağı yapılırken, alevi gümüş üzerine sevk etmek için kullanılan uç kısmı eğri boru. Kaynağı son derece titizlik isteyen bir iş olduğu için dikkat etmek gerekir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Valak (Sırp), Valak (PTA), Silindir (TT)

İnce gümüş telleri yuvarlak şekilden düz şekle getirmek için yarayan araç. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Vav İşi (TT)

Bu zanaatın öbür adı. Teknik işçilikte süslemeler Osmanlı Türkçesinde “vav” harfine benzediği için ustalar bu tekniğe vav işi de demişlerdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Viniç (PTA), Viniç (Arn), kelime sözlüklerde bulunamamıştır.

İnce gümüş olan tek telin üzerine aynı teli sarmaktır. Dikkatle yapılması gerekir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Yağ Taşı (TT), Yag Taşı (PTA) kelimedede ötümlüleşme ve incelme meydana gelmiştir.

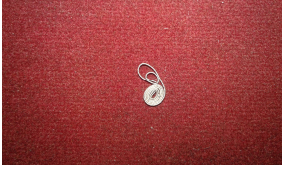
Kesmek ve delmek için gümüş aletlerini keskinleştirmek ve bilemek için kullanılan taş. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Yari Çor Yari Latsra (PTA) tamlamanın tamamı Arnavutça'da Türkçe tercüme edilerek kullanılır. Gjysem Çor Gjysem Latsra (Arn)

İnceliği 25 mikrometreden oluşan iki telin bükülmesinden sonra silindirlere geçirilerek meydana getirilip, uzunluğuna göre 5/6/7 veya 10 santimetrelilik kesim ile çift/pinset

ile bir ucundan tutularak telin yarısını tek göz, diğer ucundan tutularak telin diğer yarısını yuvarlağın yapılmasının biçimidir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Yüzük (TT), Yüzük (PTA)

Parmağa takılan halka. Taşlı ve taşsız olup çok çeşitleri vardır. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Yüzük Üçileri (PTA) kelimedede ses olayı ile daralma meydana gelmiştir. Yüzük (TT)

Yüzük yapılmadan önce kişinin parmağının ölçüsünü almak için yarayan numaralı yüzük halkalar. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Zanaat (TT), Zanat (PTA) kelimedede ses olayı ile tekleşme meydana gelmiştir.

Ustalığı öğrenerek, bilinen biçim ve nesnelerin tekrarlanarak aynı vasıflarda işlerin çoğaltılması.

Zincir (TT), Zincir (PTA)

Teller kısa kesildikten sonra kaynak yapılarak adına halka dedikleri yuvarlakları birleştirerek, ortaya çıkan ince uzun taşıyıcı. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Zoyc (PTA – Arn), Tek Göz (TT)

İnceliği 25 mikrometreden oluşan iki telin bükülmesinden sonra silindirlerden geçirilerek meydana getirilip, uzunluğuna göre 5/6/7 veya 10 santimetrelük kesim ile çift/pinset ile tek ucundan tutularak her iki yana (veya tek yana da olur) mikrometre aralıklı yaslayarak meydana gelen biçimdir. (AJ, AY, İJ, MŞ)

Gümüşçülüğün yapıldığı bir atölyeden birkaç fotoğraf.

Sonuç

Üç kıtaya yayılan Osmanlı Devleti ve Roma İmparatorluğu'nun etkileri bu el sanatlarının içinde de görülmektedir. Telkari / filigran el sanatının ürün ve aletlerinde de kullanılan kelimeler, Türkçe ve İtalyanca dışında Balkanlara hangi devlet hakim olduysa zamanla bu devletlerin dillerinin kelimelerinde de etkileri görülmektedir. Kosova / Prizren'de unutulmuş veya kaybolmuş zanaatların sayısı 150'nin üzerindedir. 40 veya 50 sene öncesine kadar yaşamış olan bu zanaatların ustalarıyla kayıt yapılmamış olması veya araştırılmamış, incelenmemiş olması, bugün Türk Dili'nin en az 1000'den fazla kelimelerinin zarar gördüğü aşikardır. Çünkü kaybolan zanaatlarla birlikte ustaların vefatı, genç nesillerin zanaatları devam ettirmemesi, bunca kelimenin ortadan kaybolmasına neden olmuştur.

Bugün Kosova'da, Makedonya'da, Bulgaristan'da, Yunanistan'da Türk Dilinin resmîyetini kaldırarak "Balkanları Türksüz ve Türkçesiz" düşünenler ve buna alet olanlarla bu projeyi gerçekleştirmek için uğraşanlar, incelediğimiz konu ile Balkanlarda Türk Dilinin varlığının temel taşlarında olduğunu ve canlı bir şekilde kullanıldığını görmelidirler.

Arnavutça ve Sırpça'ya olduğu gibi Türk Dilinin genel karakterini ve etkisini, İtalya'dan kopmayan, diline ve dinine sıkı bağlı olan, bu el sanatının işini yaparak en çok Hırvatistan'a ve İtalya'ya satışını yapan Katolik Arnavutlarda bile görebiliyoruz.

Bu çalışma, katkı sağlayacak değerlendirme ve tasniflere, ayrıca disiplinler arası araştırma ve incelemelere, bu el sanatıyla birlikte diğer zanaatlara da yön gösterici olmasına yönelik temennimizdir.

Kaynak Kişiler

KISALTMASI	ADI VE SOYADI	YAŞI
AJ	ALİ JABLE	70
AY	ALİ YETİŞİ	75
İJ	İSMET JABLE	65
MŞ	MURAT ŞPORTA	50

KISALTMALAR

Arn. Arnavutça

Endo. Endonezce

Fars. Farsça

Fr. Fransızca

İsp. İspanyolca

İtal. İtalyanca

PTA. Prizren Türk Ağzı

Rum. Rumca

Sırp. Sırpça

TT. Türkiye Türkçesi

KAYNAKÇA

DİNÇ, Ahmet/ÇAKIR Ramazan (2010). “Türkmenlerde Kuyumculuk Sanatının ve Takıların Tarihi Gelişimi ve Türkmen kadını”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt X, Sayı 1, Sayfa 26, İzmir.

Gadimi Türkmen Sözlüğü (GTS), Leningrad, Nauka (1969)

<http://www.mailce.com/gumus-nedir>

<http://www.unutulmussanatlar.com>

Radlov V. O pit Slovarya Tyurskih Nareçiy, II.cilt, Sankt-Petersburg (1899)

Türkmen Dilinin Sözlüğü (TDS),Türkmenistan SSR İlimler Akademisi Nesirleri, Aşkabat (1962)